

## **SLAID 1**

Esitluse „Pärändilised kirjad ja värvid Vana-Võromaa käsitöös“ eestikeelne tõlge

## **SLAID 2**

Eestlased ja võrukesed nende hulgas hoiavad juba iidsetest aegadest oma hinges ikka metsa ja maaläheduse poole.

Võrokese isemoodi ajakulgemist ja sellest kantud mõtteviisi saab edasi anda käsitööesemete olemuses, materjalides, mustrikirjades ning kindlasti ka lugudes. Igatahes võib see viia uute avastusteni, kui kokku saavad eelmiste põlvede elutarkus, käsitööoskused ja teistmoodi mõtlemine.

Mets annab ainet käsitöös mustrite loomiseks, värvide valikuks.

Iidsetel aegadel peeti väga oluliseks looduses leiduvate maagiliste märkide (graafilised sümbolid) ja värvide kaitsvaid omadusi. Ajaga on need teadmised küll hajunud, kuid püüame neid taas tänapäeva tuua.

## **SLAID 3**

PILDID TUNTUMATEST KUJUNDITEST JA MÕNED VÄRVIDE SELGITUSED.

Kiri, märgid ja värvid (kasutatud kunstnik Epp Margna graafilisi pilte)

## **SLAID 4**

Kiri- Maagilised märgid ehk nõiamärgid kuulusid möödunud sajandil lahutamatult igapäevakombestiku juurde. Tava teha jahule, leivale, põhilistele toiduainetele, heinale, pooleli jäänud tööle, kodust lahkudes ukسلävele jne. ristimärk on paiguti nüüdki elav. Seda märgitakse mitte sügava uskumuse tõttu, kui vajadusest järgida vana kommet, mis on oma peres paljude aastate jooksul harjumuspäraseks muutunud.

## **SLAID 5 ja 6**

JOONED, PUNKTID

Eesti pärimuskultuuris tähistab horisontaaljoon tinglikult maisust, materiaalsust, maad kui alust. Nimetustes emake maa, esiema jne.

Punktide, täppide rida kasutati juba vanast ajast joone asendajana.

Kui horisontaal asub teiste märkide kohal, siis ta tõstab või suurendab nende tähendust. Kui ta asub teiste märkide all, siis ta rõhutab või paljundab nende tähendust.

Vertikaaljoon seostub ilmasamba motiiviga (toetab taevast maa kohal) Nimetused isake taevas, esiisa jne.

Üles suunatud vertikaal- seos tulevikuga, edasiminekuks

Allapoole suunatuna tagasiminekuks maa ja esivanemate juurde, eilne.



## **SLAID 7 ja 8**

RIST ristimärgile on eestlased läbi aegade omistanud erakordset väge ja võimu. Rahvatraditsioonis on ristil kaitsev tähendus, ühtlasi on ta ka üldine õnne märk. Meie ornamentikas on ristimotiividest kõige levinumad: kreeka rist, ladina rist, Andree rist, Antoniuse rist.

DIAGONAALRISTI võib võtta aga kui korrutamist, näiteks muudab hea mitmekordseks.

## **SLAID 9 ja 10**

RING- nii tühi kui täidetud ring kuuluvad vanimate kujundite hulka. Tühi ring tähistab nii päikest kui kuud ja see on üks vanimaid päikesemärke.

Millegi ümbritsemine nähtava või nähtamatu ringiga on usundites tuntud kaitsevahendina ning sellesse kuulub ka sõrmuse ja vöö unikaalne kaitsetähendus. Eesti rahvakunstis on ring-sõõr üks põhimotiive, mida võib leida nii puust kui tekstiilist esemetelt. Lõike ja põletustehnikas on seda motiivi kannude kaantel ja külgedel.

## **SLAID 11**

Populaarne kaunistusviis oli sirkelrosett, mida piirab ringjoon.

## **SLAID 12**

KOLMNURK on rahva seas tuntud viljakuse, ja kasvu ning tule, edukuse, jõukuse märgina. Ühtlasi sümboliseerib kindlustunnet, kodu kaitset.

Kolmnurk tähistas ka kuusepuud kui ilmasammast. Eriti tähtis oli kolmnurk tule sümbolina, sest tuli seostus ühtlasi päikesega, mis andis jõudu ja valgust kõigile.

## **SLAID 13 ja 14**

ROMB JA RUUT on viljakuse, elu ja naiseliku sigivusjõu sümbol

## **SLAID 15**

SILMUSNELINURKa on peetud looduse ühtsuse tähiseks aga ka manala märgiks. Sagedasti kasutusel tekstiilide kaunistamisel (Lõuna-Eesti tikandites, sõbadel)

## **SLAID 16 17 ja 18**

KAHEKSAKAND on kaitseb meie hinge ja kodu eksimiste eest. Võimalik, et eestlaste kirja kõige väekam sümbol, universaalse kaitse ja täiuslikkuse märk.



Sageli on on kaheksaharulised tähed keerukad ning mitmekihilised- tähe sisse on kombineeritud teisi kujundeid: ruute, rombe, kolmnurki, riste jt. Võib oletada, et käsitöömeistrid tugevdasid sel viisil sümboli väge.

Geomeetrilistes kirjades, mis on domineerivad eriti Lõuna-Eestis, kuuluvad kaheksakannamotiivid kõige tavalisemate motiivide hulka.

Pildil võrokeste lipp- Kaheksakanna kaheksa nurka tähendavad vana Võrumaa kaheksat kihelkonda

## **SLAID 19**

### **VÄRVIDEST**

Kuni 18. sajandini olid eestlaste, sealhulgas ka võrokeste rõivad küllaltki värvivaesed, eelistades valget, halli, musta ja pruune naturaaltoone.

Hiljem hakati lõngu värvima taimedega. Vanade haualeidude põhjal võib arvata, et kõige hinnatumad värvid olid sinine, ja punane. Suurem värvikirevus tekstiilidesse saabus 19 sajandi teisel poolel.

Eesti rahvapärimestes on olulisemateks sümboolseid omavateks värvideks valge, must, punane ja sinine. Hiljem kollane, roheline ja hall.

## **SLAID 20**

PUNASELE omistati rahvauskumustes kaitsefunktsioon. Levinud oli maagilise toimega punase lõnga kasutamine mingi paiga kaitsmises. Näiteks vöö, sokid, käise otsad. Kõik lahtised ja avatud kohad, kust vanakuri võis sisse puggeda kurja tegema.

## **SLAID 21**

ROHELINE on ennekõike elujõu sümbol. Metsavaimu kujutati rohelises või lehtedes mantlis vanamehena.

Pildil võrokeste lipp- Roheline värv tähendab vana Võrumaa rohelist metsa ja võrukeste loodusega koos elamist. Valge värv tähendab võrukese puhast ja ausat hinge. Valge on ka rahvarõiva särgi värv.

## **SLAID 22**

VALGE pidi tagama tervise ja heaolu.

HALL on eestlaste rahvapärimestes vanaduse ja elukogemuse märgiks, halli vanamehe käest usuti saavat nõu ja abi.

## **SLAID 23**

MTÜ Vana-Võrumaa Käsitöö loodi aprillis 2018. Sellest ajast alates on selts tegelenud piirkonna vanade mustrite otsimise, leidmise ja propageerimisega.



Seltsil on digitaalne vanade mustrite kogu, mis on kokku korjatud erinevatest muuseumidest ja on kõigile kohapeal kasutamiseks.

Loomise algusaega jääb ka Vana-Võromaa kultuuripärandi sümboolika välja töötamine.

Sümboolikaga märgid on kõigile kättesaadavad Võru Instituudi lehel.

<https://wi.ee/et/tegemised/vana-voromaa-aronguprogramm/vana-voromaa-sumboolika/vana-voromaa-margi-failid/>

ja Võrumaa Arenduskeskuse lehel:

<https://vorumaa.ee/haridus-kultuur/symboolika/vorumaa-tunnusmark/>

## **SLAID 24**

Täna võib kultuuripärandi sümboolikat kohata nii erinevatel logodel, linnapildis, üritustel, koolides jne. Samuti kasutatakse sümboolikat kohaliku toidu propageerimisel.

Erinevad fotod kasutuses olevatest märkidest.

